

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

סוגי עבירות שיום הכיפורים מכפר

(פ"ה ב') משנה: (קרבן) חטאת, ואשם ודאי (אשם גזילות ומעילות), מכפרין (ומסתמא תשובה איכא, שאם לא היה מתחרט, לא היה מביא קרבן).

מיתה ויום הכיפורים מכפרין עם התשובה.

תשובה מכפרת על עבירות קלות: על עשה, ועל לא תעשה.

ועל החמורות (חייבי כריתות ומיתות) היא תולה, עד שיבוא יום הכיפורים ויכפר.

(המשך משנה): האומר אחטא ואשוב, אחטא ואשוב, אין מספיקין בידו לעשות תשובה. אחטא ויום הכיפורים מכפר, אין יום הכיפורים מכפר.

(המשך משנה): עבירות שבין אדם למקום, יום הכיפורים מכפר. עבירות שבין אדם לחברו, אין יום הכיפורים מכפר עד שיִרצה את חברו. דרש רבי אלעזר בן עזריה: "מכל חטאתיכם לפני ה' תִּטְהָרוּ", עבירות שבין אדם למקום, יום הכיפורים מכפר. עבירות שבין אדם לחברו, אין יום הכיפורים מכפר עד שירצה את חברו.

(המשך משנה): אמר רבי עקיבא: אשריכם ישראל, לפני מי אתם מטהרין. מי מטהר אתכם, אביכם שבשמים, שנאמר "וְזָרַקְתִּי עֲלֵיכֶם מִיַּם טְהוֹרִים וְטָהַרְתֶּם". ואומר "מִקּוֹה יִשְׂרָאֵל ה'", מה מקוה מטהר את הטמאים, אף הקב"ה מטהר את ישראל.

מיתה ויום הכפורים מכפרין עם התשובה. עם התשובה, אין בפני עצמן, לא. נימא דלא כרבי, **דתניא**: רבי אומר: על כל עבירות שבתורה, בין עשה תשובה, בין לא עשה תשובה, יום הכיפורים מכפר. חוץ מפורק עול ומגלה פנים בתורה (דורש את התורה לגנאי), ומיפר ברית בשר (מילה), שאם עשה תשובה, יום הכיפורים מכפר, ואם לא עשה תשובה, אין יום הכיפורים מכפר.

אפילו תימא רבי, תשובה בעיא יום הכפורים. יום הכפורים לא בעיא תשובה.

(פ"ו א') (תוספתא ד,ט) שאל רבי מתיא בן חרש את רבי אלעזר בן עזריה ברומי: שמעת ארבעה חילוקי כפרה שהיה רבי ישמעאל דורש?

אמר: שלושה חילוקי כפרה הן, ותשובה עם כל אחד ואחד: עבר על עשה ושב, אינו זז משם, עד שמוחלין לו. עבר על לא תעשה, ועשה תשובה, תשובה תולה, ויום הכיפורים מכפר. עבר על כריתות ומיתות בית דין ועשה תשובה, תשובה ויה"כ תולין, ויסורין ממרקין. אבל מי שיש חילול השם בידו, אין לו כוח בתשובה לתלות, ולא ביום הכיפורים ולא בייסורין למרק, אלא כולן (ביחד) תולין, ומיתה ממרקת, שנאמר "וְנִגְלָה בְּאָזְנֵי ה' צְבָאוֹת אִם יִכְפֹּר הָעֹוֹן הַזֶּה לָכֶם עַד תִּמָּתוּן"

היכי דמי חילול ה'?' אמר רב: כגון אנא אי שקילנא בישראל מטבחא, ולא יהיבנא דמי לאלתר. אמר אביי: לא שנו אלא באתרא דלא תבעי (שאין דרך הטבח לילך ולתבוע הקפותיו, ועל הלוקח להביא לו מעותיו לביתו) אבל באתרא דתבעי, לית לן בה.

רבי יוחנן אמר: כגון אנא, דמסגינא ארבע אמות בלא תורה ובלא תפילין.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד: כתב הרמב"ם, "גדולה תשובה, שמקרבת את האדם לשכינה, שנאמר: "שובה ישראל עד יי אלהיך" (הושע יד, ב), ונאמר: "שבו עדי נאם יי" (יואל ב, יב), ושם: נאם יי שבו עדי, ונאמר: "אם תשוב ישראל נאם יי אלי תשוב" (ירמיה ד, א), כלומר: אם תחזור בתשובה - בי תדבק. התשובה מקרבת את הרחוקים: אמש היה זה שנוי לפני המקום, משקץ ומרחק ותועבה, והיום הוא אהוב ונחמד, קרוב וידיד..."²

גדולה תשובה שמקרבת את הגאולה: כתב הרמב"ם, "כל הנביאים כלן צוו על התשובה, ואין ישראל נגאלין אלא בתשובה. וכבר הבטיחה תורה שסוף ישראל לעשות תשובה בסוף גלותו, ומיד הן נגאלין, שנאמר: "והיה כי יבאו עליך כל הדברים... ושבת עד יי אלהיך... ושב יי אלהיך את שבותך ורחמך, ושב וקבצך מפל העמים אשר הפיצך יי אלהיך שמה" (דברים ל, א-ג)."³

היכי דמי בעל תשובה: כתב הרמב"ם "אי זו היא תשובה גמורה? זה שבא לידו דבר שעבר בו ואפשר בידו לעשות, ופרש ולא עשה, מפני התשובה, לא מיראה ולא מפשולון כח. כיצד? הרי שבא על אשה בעברה, ולאחר זמן נתחד עמה, והוא עומד באהבתו בה, ובכח גופו, ובמדינה שעבר בה, ופרש ולא עבר - זה הוא בעל תשובה גמורה... ואם לא שב אלא בימי זקנותו ובעת שאי אפשר לו לעשות מה שהיה עושה - אף על פי שאינה תשובה מעלה, מועלת היא לו, ובעל תשובה הוא..."

גדר התשובה: כתב הרמב"ם "וימה היא התשובה? הוא שיעזב החוטא חטאו, ויסירנו ממחשבתו, ויגמר בלבו שלא יעשהו עוד... וכן יתנחם על שעבר... ויעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם..." **ורבינו יונה** כתב, שהאיש המתיצב על דרך לא טוב תמיד, ושונה באיולתו, ראשית תשובה האיש הזה, לעזוב דרכו ומחשבתו הרעה, ולהסכים לקיים ולקבל עליו לבל יוסיף לחטוא. אחרי כן, יתחרט על עלילותיו הנשחתות, וישוב אל ה'⁴.

וידוי ופירוט החטא

(פ"ו ב') אמר רב יהודה: רב רמי, כתיב "אשרי נשוי פשע כסוי חטאה" (שלא נתגלה עונו). וכתב "מכסה פשעיו לא יצליח"! לא קשיא, הא בחטא מפורסם, הא בחטא שאינו מפורסם.⁵

רב זוטרא בר טוביה אמר רב נחמן: כאן בעבירות שבין אדם לחברו (יגלה לרבים שיבקשו מחברו שימחול לו). כאן בעבירות שבין אדם למקום (יכסה חטאיו).

תנו רבנן: עבירות שהתוודה עליהן יום הכיפורים זה, לא יתוודה עליהן יום הכיפורים אחר. ואם שנה בהן, צריך להתודות יום הכיפורים אחר. ואם לא שנה בהן וחזר והתוודה עליהן, עליו הכתוב אומר "ככלב שב על קאו פסיל שונה באולתו". רבי אליעזר בן יעקב אומר: כל שכן שהוא משובח, שנאמר "כי פשעי אני אדע וחטאתי נגדי תמיד".

² מקורות: רמב"ם (הל' תשובה ז, ו; ה"ד בעיניים למשפט).

³ מקורות: רמב"ם (הל' תשובה ז, ה; ה"ד בעיניים למשפט).

⁴ וראה 'שיחות עם הרב שלמה הופמן' (שיעור 3, יסוד התשובה). מקורות: רמב"ם (תשובה ב, ב). רבינו יונה (שערי תשובה, שער ראשון, עיקר שני).

⁵ בחטא מפורסם - טוב לו שיודה ויתבייש ולא יכפור בו. בחטא שאינו מפורסם - לא יגלה חטאו. וכבוד השם הוא, שכל מה שאדם חוטא בפרהסיא, מיעוט כבוד שמים הוא.

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות השי"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולמן בן הרב ישראל זצ"ל

(ומבאר) אלא מה אני מקיים "כְּכֹלֵב שָׁבַע עַל קְאוּ" וגו' כדרב הונא. דאמר רב הונא: כיוון שעבר אדם עבירה ושנה בה נעשית לו כהיתר.

תניא (בתוספתא): וצריך לפרוט את החטא (כשמתוודה, אומר "חטא פלוני חטאתי"), שנאמר "אָנָּא חָטָא הָעָם הַזֶּה חָטָאָה גְדֹלָה וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם אֱלֹהֵי זָהָב". דברי רבי יהודה בן בבא. רבי עקיבא אומר: אין צריך שנאמר "אֲשֵׁרֵי נְשׂוּי פֶשַׁע כְּסוּי חָטָאָה".

תניא (בתוספתא): מפרסמין את החנפין מפני חילול השם.⁶

(פ"ז א') **תניא** (בתוספתא): כל המזכה את הרבים, אין חטא בא על ידו. וכל המחטיא את הרבים, כמעט אין מספיקין בידו לעשות תשובה.

שיטות הראשונים

כיסוי פשעיו מתי מגונה ומתי משובה: כתב הרמב"ם "וְשִׁבַּח גְּדוֹל לְשֵׁב שְׂיִתְוֹדָה בְּרַבִּים וַיִּוְדָע פְּשָׁעָיו לָהֶם, וּמִגְלָה עֲבֵרוֹת שְׂפִינֵנו וּבִין חֲבָרֵינוּ... וְכָל הַמִּתְגַּאֵה וְאֵינוֹ מוֹדֵיעַ, אֶלְמָּא מְכַסֵּה פְּשָׁעָיו - אֵין תְּשׁוּבָתוֹ גְּמוּרָה... בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּעֵבְרוֹת שְׂפִין אֲדָם לְחֲבָרוֹ. אֲבָל שְׂפִינֵנו לְבִין הַמְּקוֹם - אֵינוֹ צָרִיךְ לְפָרְסָם עֲצָמוֹ, וְעִזּוֹת פְּנִים הֵיא לֹא אִם גְּלָם...".
והראב"ד כתב, וכן עבירות המפורסמות ומגולות אף על פי שאינן עם חבירו שכמו שנתפרסם החטא כך צריך לפרסם התשובה ויתבייש ברבים.⁷

עבירות שהתוודה ולא שנה: דעת רי"ף גיאת שאין להתוודות עליהם, דהלכה כת"ק. ודעת הרמב"ם **והרוקח**, שהלכה כרבי אליעזר בן יעקב שהוא משובה. **והרי"ף והרא"ש** הביאו הברייתא כצורתה.⁸ **והשו"ע** פסק **כרמב"ם**.⁹

פירוט החטא: הרמב"ם פסק כרבי יהודה בן בבא, שצריך לפרוט החטא.¹⁰ וכן דעת רב עמרם, רמב"ן, ורבינו יונה. ודעת **העיטור ואוהל מועד**, שאין צריך לפרוט החטא, כרבי עקיבא.¹¹ וכן פסק **השו"ע**. והוסיף, שאם רצה לפרט, הרשות בידו.¹²

⁶ שהם רשעים, ומראין עצמן כצדיקים. אם יש מכיר במעשיו, מצוה לפרסמו מפני חילול השם, שבני אדם למדים ממעשיו, שסבורים עליו שהוא צדיק. ועוד, כשבאה עליו פורענות, בני אדם אומרים מה הועילה לו זכותו. רש"י.

⁷ כתב הלחם משנה, שכתב הרמב"ם כתירוץ בתרא, דסבר דפליג אתירוץא קמא, ולא מפליג בין חטא מפורסם לשאינו מפורסם. והראב"ד סבר דלא פליגי, ופסק גם כן כתירוץא קמא. ולכך כתב דבחטא מפורסם, אפילו עבירות שבין אדם למקום צריך לפרסם התשובה. אמנם ראה כסף משנה. מקורות: רמב"ם וראב"ד (הל' תשובה ב,ה).

⁸ והבינו הטור וב"י מדבריהם, שסברו כרבי אליעזר בן יעקב, וכתבו הברייתא כצורתה, משום דקיי"ל הלכה כמותו שמשנתו קב ונקי.

⁹ או"ח תרזד. כתב המשנ"ב (ס"ק יג) שאף על עבירות שבין אדם לחברו שגנב או גזל, ומחל לו, מתוודה ביום כיפור לעולם, שהרי מכל מקום חטא גם למקום. אך אם הקניטו או עני המהפך בחררה, הדין שאם מחל לו אין צריך להתוודות שוב. מקורות: רמב"ם (הל' תשובה ב,ח). רא"ש (ס"י יז). רוקח (הל' יוה"כ, ס"י רטו). רי"ף גיאת (הו"ד בטור).

¹⁰ ואע"פ שהלכה כר"ע מחבירו, ביאר הב"י (והובא גם בביאור הגר"א, ס"ק ה) משום דבפלוגתא דת"ק ורבי אליעזר בן יעקב (אם מתוודה שוב על עבירות שהתוודה עליהן ביוה"כ שעבר) משמע דפסקין כרבי יהודה בן בבא (שכן משמע שאם לא התוודה עליהם עדיין, לדברי כולם מתוודה עליהם ביוה"כ, ומפרט). עוד ביאר הב"י, משום שרב שביאר שחטא מפורסם יש לכסות, הוא אליבא דרבי יהודה בן בבא. שהרי לרבי עקיבא, אפילו על חטא העגל, שהיה מפורסם, אמר אשרי נשוי פשע כסוי חטאה.

¹¹ הרי"ף והרא"ש הביאו רק את תירוץ רב נחמן, וכתב הב"י, שמשמע שסברו כר"ע, ולכן השמיטו את תירוץ רבי יהודה אמר רב, שכן הוא לשיטת רבי יהודה בן בבא.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולמן בן הרב ישראל זצ"ל

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות יום הכיפורים, סימן תרז)

- ב. אין צריך לפרט החטא; ואם רצה לפרט, הרשות בידו; ואם מתנדב בלחש, נכון לפרט החטא. הגה: אבל כשמתפלל בקול רם, או שליח צבור כשחזר התפלה, אין לפרט החטא; ומה שאומרים על חטא בסדר א' ב' לא מקרי פורט, הואיל והפלל אומרים בשנה אינו אלא כנסח התפלה (דברי עצמו).
- ד. עונות שהתנדב עליהם ביום הכיפורים שעבר, ולא שנה עליהם, אפלו הכי יכול לחזור ולהתנדב עליהם.

¹² או"ח תרזב. הבי"ה בין שהרי"ף ורא"ש פסקו כרבי עקיבא (ראה הערה קודמת). וכיון שמסכימים לדעה אחת יש לפסוק כמותם. ומכל מקום אם רוצה לפרוט החטא הרשות בידו, שכן רבי עקיבא לא אסר, רק כתב שיותר טוב לא לפרט. ועוד אפשר לומר שאסר דווקא בקול רם, אך בלחש מותר. וכן הביא חילוק זה בשו"ע. וכתב המשנ"ב (ס"ק ו) שמשמע שברישא שכתב 'הרשות בידו' מדובר בקול רם. ואף שהרמ"א כתב שבקול רם אין לפרט, ומשמע שיש איסור בדבר, מדובר על חטא שאינו מפורסם; אבל בחטא מפורסם הרשות בידו לפרסם אפילו בקול רם. מקורות: העיטור (עשרת הדברות, הל' יוה"כ). אהל מועד (שער ראשית חכמה, דרך ח, נתיב טז). רב עמרם, רמב"ן, ורבינו יונה (הו"ד באגור ובטור, וראה דרכי משה). אגור (הל' יוה"כ ס' תתקכו).